

UNIVERZITA PARDUBICE

**Fakulta chemicko-technologická
Katedra analytické chemie**

Licenční studium chemometrie na téma

Statistické zpracování dat

Semestrální práce ze 6. soustředění

Předmět: 3.3 Tvorba nelineárních regresních modelů v analýze dat

Vedoucí licenčního studia: Prof. RNDr. Milan Meloun, DrSc.

Vypracoval: Ing. Radek Novotný

Licenční studium Statistické zpracování experimentálních dat.

Předmět: 3.3 Tvorba nelineárních regresních modelů v analýze dat

Přednášející: Prof. RNDr. Milan Meloun, DrSc., Prof. Ing. Jiří Militký, CSc.

Zadání: Vypracovat alespoň dvě úlohy, nejlépe z dat vlastního pracoviště.

Úloha 1.

Porovnání růstových modelů obsažených v programu ADSTAT a nalezení nejvhodnějšího modelu pro zadaná data.

Zadání: Pro data ze smrkového porostu z Orlických hor vybrat nejvhodnější růstový model obsažený v modulu „Růstové křivky“ programu ADSTAT. Závisle proměnná veličina je výška stromů, nezávisle proměnná věk. Vstupní data jsou v souboru 3_3-uloha1.xls.

Řešení: Úloha byla řešena v programu ADSTAT. Kvůli potížím s kopírováním grafů byla úloha vyřešena paralelně také pomocí SW QCExpert. Jako vstupní odhady parametrů v QCE byly použity hodnoty nalezené v ADSTAT. Uvedeny jsou všechny výsledky, ve výstupech z QCE jsou na obr. 1 až 4 vloženy grafy.

Modul „Růstové křivky“ obsahuje následující růstové modely:

- Schnuteho model

$$y = p1 \cdot \left(1 + p4 \cdot e^{-p3 \cdot e^{-p2 \cdot x}} \right)^{\frac{1}{p4}}; \text{ pro } p4 > 1$$

- Mitscherlichův model

$$y = p1 \cdot \left(1 + p4 \cdot e^{-p3 \cdot e^{-p2 \cdot x}} \right)^{\frac{1}{p4}}; \text{ pro } p4 = -1$$

- Richardsův model

$$y = p1 \cdot \left(1 + p4 \cdot e^{-p3 \cdot e^{-p2 \cdot x}} \right)^{\frac{1}{p4}}; \text{ pro } p4 < 1$$

- Gompertzův model

$$y = p1 \cdot e^{-e^{-p2 \cdot e^{-p3 \cdot x}}}$$

- Logistický model

$$y = p1 \cdot \left(1 + p4 \cdot e^{-p3 \cdot e^{-p2 \cdot x}} \right)^{\frac{1}{p4}}; \text{ pro } p4 = 1$$

ADSTAT

Odhadování parametrů

Schnuteho model:

Parametr	Bodový odhad	Směrodatná odchylka	Absolutní vychýlení	Relativní vychýlení[%]
p[1]	1.9142E+03	1.0806E+02	1.1735E+01	6.1304E-01
p[2]	3.0748E+01	3.1077E-01	2.2570E-02	7.3401E-02
p[3]	7.5498E-02	9.7603E-03	1.9472E-04	2.5791E-01
p[4]	3.1919E-01	1.5699E-01	2.8213E-03	8.8391E-01

Mitscherlichův model:

Parametr	Bodový odhad	Směrodatná odchylka	Absolutní vychýlení	Relativní vychýlení[%]
p[1]	3.3942E+05	7.4154E+07	1.6181E+10	4.7672E+06
p[2]	3.0379E+01	2.1383E+00	1.8790E-03	6.1852E-03
p[3]	2.2471E-04	4.9083E-02	1.0730E-02	4.7751E+03

Richardsův model:

Parametr	Bodový odhad	Směrodatná odchylka	Absolutní vychýlení	Relativní vychýlení[%]
p[1]	1.9142E+03	1.0806E+02	1.1735E+01	6.1304E-01
p[2]	3.0748E+01	3.1077E-01	2.2570E-02	7.3401E-02
p[3]	7.5498E-02	9.7603E-03	1.9472E-04	2.5791E-01
p[4]	3.1919E-01	1.5699E-01	2.8213E-03	8.8391E-01

Gompertzův model:

Parametr	Bodový odhad	Směrodatná odchylka	Absolutní vychýlení	Relativní vychýlení[%]
p[1]	2.2009E+03	5.0213E+01	1.6681E+00	7.5792E-02
p[2]	5.5754E-02	1.3052E-03	2.7464E-06	4.9260E-03
p[3]	3.0887E+01	4.4458E-01	1.3642E-02	4.4168E-02

Logistický model:

Parametr	Bodový odhad	Směrodatná odchylka	Absolutní vychýlení	Relativní vychýlení[%]
p[1]	1.6261E+03	2.1361E+01	5.4802E-01	3.3701E-02
p[2]	3.0962E+01	2.6434E-01	6.0490E-03	1.9537E-02
p[3]	1.1737E-01	1.8545E-03	8.0635E-06	6.8700E-03

Základní statistické charakteristiky

model	RSC	Regresní rabat
Schnuteho	1.8847E+03	9.9942E+01
Mitscherlichův	8.3255E+06	-1.5532E+02
Richardsův	1.1273E+03	9.9965E+01
Gompertzův	1.3273E+03	9.9959E+01
Logistický	1.8847E+03	9.9942E+01

QCExpert

Odhadování parametrů

Schnuteho model:

Odhady parametrů	Parametr	Směr. odchylka	Dolní mez	Horní mez
P1	1914.301	108.0025	1691.395	2137.207
P2	30.74985	0.310664	30.10867	31.39103
P3	0.075494	0.009753	0.055363	0.095624
P4	0.319265	0.156892	-0.00454	0.643075

Mitscherlichův model:

Odhady parametrů	Parametr	Směr. odchylka	Dolní mez	Horní mez
P1	339417.2	77562206	-1.6E+08	1.6E+08
P2	578.504	114903.1	-236570	237726.9
P3	0.000239	0.050538	-0.10407	0.104545
P4	-0.87264	1.088077	-3.11832	1.373043

Richardsův model:

Odhady parametrů	Parametr	Směr. odchylka	Dolní mez	Horní mez
P1	1914.301	108.0025	1691.395	2137.207
P2	30.74985	0.310664	30.10867	31.39103
P3	0.075494	0.009753	0.055363	0.095624
P4	0.319265	0.156892	-0.00454	0.643075

Gompertzův model:

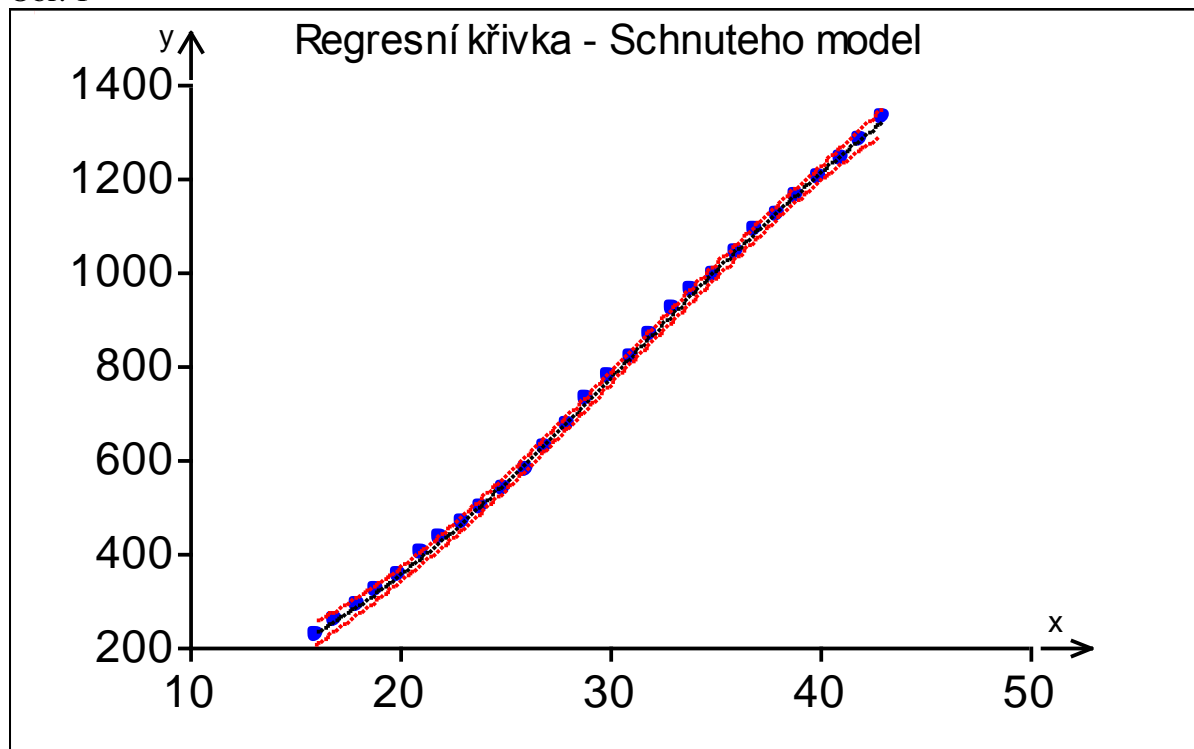
Odhady parametrů	Parametr	Směr. odchylka	Dolní mez	Horní mez
P1	2201.156	50.19433	2097.779	2304.534
P2	0.055747	0.001305	0.05306	0.058434
P3	30.88944	0.444489	29.974	31.80489

Logistický model:

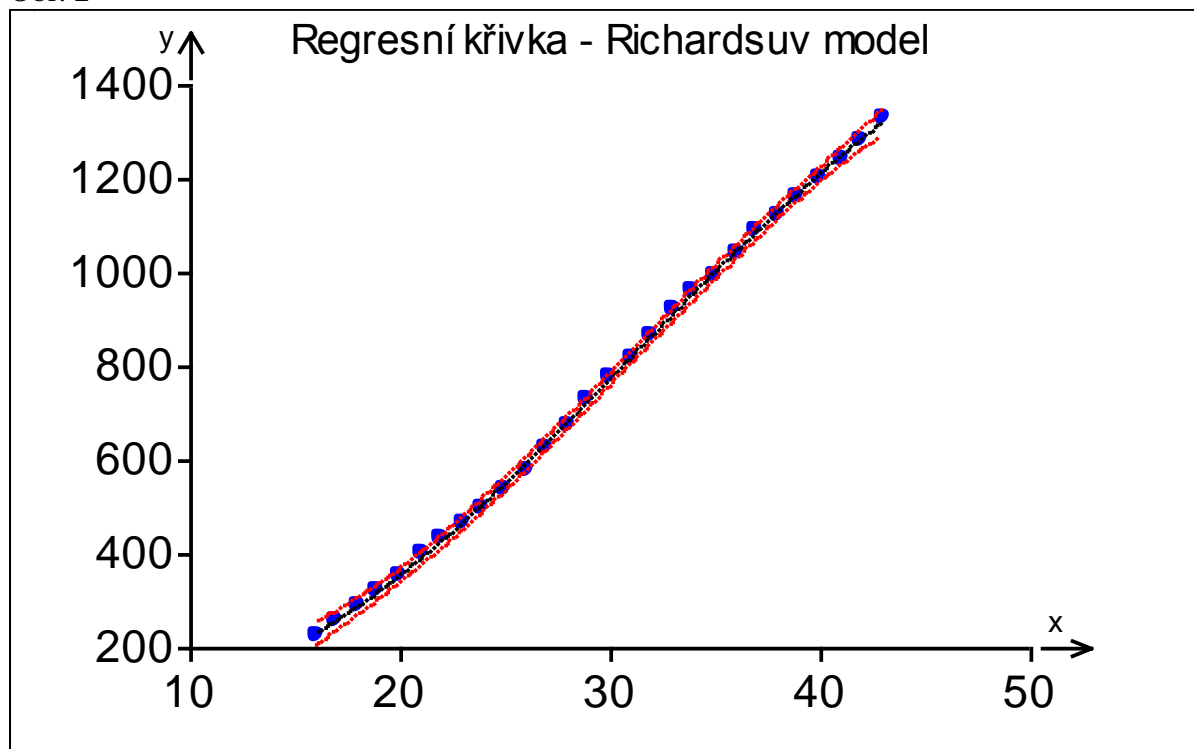
Odhady parametrů	Parametr	Směr. odchylka	Dolní mez	Horní mez
P1	1914.301	108.0025	1691.395	2137.207
P2	30.74985	0.310664	30.10867	31.39103
P3	0.075494	0.009753	0.055363	0.095624
P4	0.319265	0.156892	-0.00454	0.643075

Grafy regresních křivek

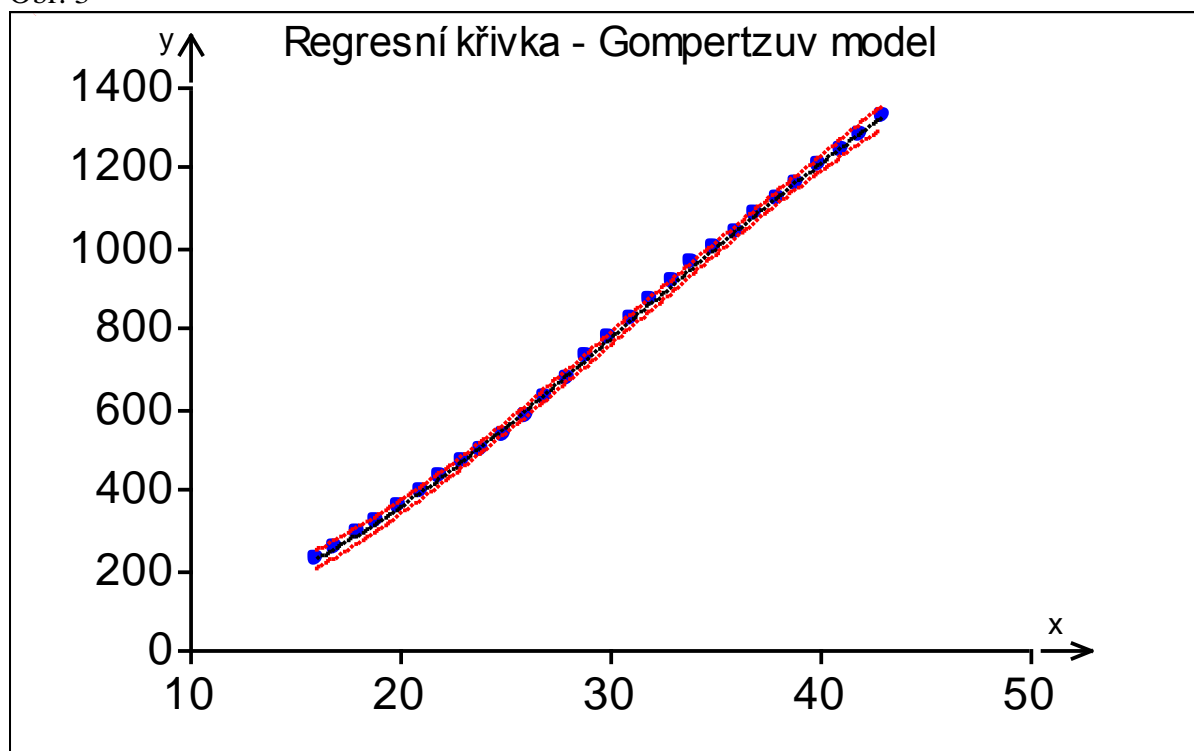
Obr. 1

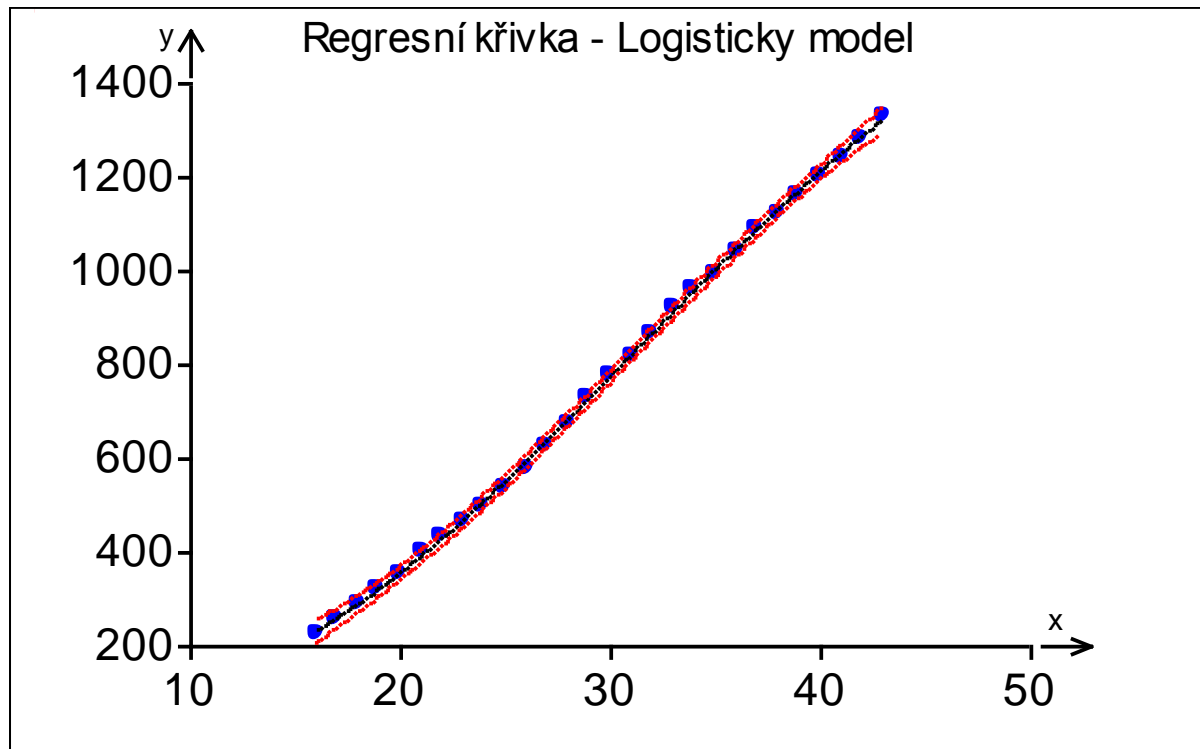
Obr. 2

Obr. 3

Obr. 4

Základní statistické charakteristiky

	Schnute	Mitscherlich	Richards	Gompertz	Logistický
Vícenásobný korel. koef. R:	0.999827286	0.999330013	0.999827286	0.999796632	0.999827286
Koeficient determinace R^2 :	0.999654601	0.998660475	0.999654601	0.999593305	0.999654601
Predikovaný korel. koef. R_p :	0.999489304	0.998065567	0.999489304	0.999508633	0.999489304
Stř. kvadr. chyba predikce MEP:	59.47184015	225.2696228	59.47184017	57.22095296	59.47184009
Akaikeho informační kritérium:	111.4439762	149.3943568	111.4439762	114.0181843	111.4439762

Podle statistických charakteristik prokládají naměřenými daty křivku shodně tři modely.

Závěr:

Jako nejlepší pro data naměřená ve smrkovém porostu v Orlických horách se jeví Richardsův růstový model.

Úloha 2.

Nalezení parametrů Korfovy růstové funkce pro data z mladého smrkového porostu z Orlických hor

Zadání: V roce 2002 byly v Orlických horách měřeny výškové přírůsty v mladých smrkových porostech. Pro úlohu byla vybrána data z porostu 360 C4. Vstupní data jsou v souboru 3_3-uloha1.xls. Úkolem je nalézt nejlepší odhady parametrů Korfovy růstové funkce pro tato data.

Řešení: Úloha byla řešena v programu ADSTAT.

Korfova růstová funkce:

$$y = A \cdot e^{\frac{b}{(-n) \cdot t^{n-1}}}$$

y ... závisle proměnná (výška)

A, b, n ... parametry funkce

t ... věk stromu

A. Exploratorní analýza dat**(1) KLASICKÉ ODHADY PARAMETRŮ**

Medián:	7.5040E+02	Průměr:	7.5548E+02
Rozptyl:	1.2077E+05	III.cent. moment:	2.5318E+06
IV.cent. moment :	2.3869E+10	Šikmost:	6.1431E-02
Špičatost:	1.6971E+00	Směrodatná odch.:	3.4752E+02

(2) KVANTILY A PÍSMENOVÉ HODNOTY:

Kvantilové míry:

Procento	Kvantil	Procento	Kvantil
5	2.6504E+02	10	3.1029E+02
15	3.5553E+02	20	4.1118E+02
25	4.5885E+02	30	5.0036E+02
35	5.5310E+02	40	6.1712E+02
45	6.8081E+02	50	7.5040E+02
55	8.1183E+02	60	8.7696E+02
65	9.4004E+02	70	9.9219E+02
75	1.0495E+03	80	1.1072E+03
85	1.1583E+03	90	1.2128E+03
95	1.2666E+03		

Písmenové hodnoty:

Kvantil	Písmeno	Pravděpodobnost	Spodní mez	Horní mez
Sedecil	D	0.0625	2.7665E+02	1.2518E+03
Oktil	E	0.1250	3.3259E+02	1.1863E+03
Kvartil	F	0.2500	4.5885E+02	1.0495E+03
Medián	M	0.5000	7.5040E+02	7.5040E+02

(3) KVANTILOVÉ MÍRY:

Kvantil:	F (0.25)	E (0.125)	D(0.0625)
Rozsah:	5.9060E+02	8.5367E+02	9.7517E+02
Polosuma:	7.5415E+02	7.5942E+02	7.6423E+02
Délka konců:	0.0000E+00	3.6841E-01	5.0147E-01
Šikmost:	5.2873E-01	4.4424E-01	4.4271E-01
PseudoSigma:	4.3813E+02	3.7116E+02	3.1868E+02

B. Základní předpoklady

(1) TEST NORMALITY:

Tabulkový kvantil $\chi^2(1-\alpha,2)$:	5.9915E+00
χ^2 -statistika:	2.3877E+00
Závěr: Předpoklad normality přijat	
Vypočtená hladina významnosti:	3.0305E-01

(2) TEST NEZÁVISLOSTI:

Tabulkový kvantil $t(1-\alpha/2, n+1)$:	2.0452E+00
Test autokorelace:	1.0179E+00
Závěr: Předpoklad nezávislosti přijat	
Vypočtená hladina významnosti:	1.5857E-01

Předpoklad homogenity výběru:

Aritmetický průměr:	7.5548E+02
Rozptyl:	1.2077E+05
Směrodatná odchylka:	3.4752E+02

Vnitřní meze:

Spodní mez:	-8.4463E+02
Horní mez:	2.3561E+03

(3) DETEKCE ODLEHLÝCH BODŮ:

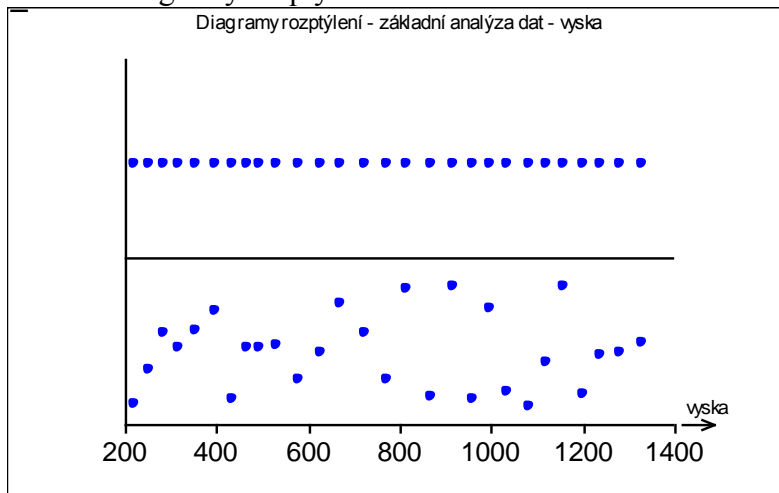
Ve výběru nejsou odlehlé body

C. Porovnání rozdělení

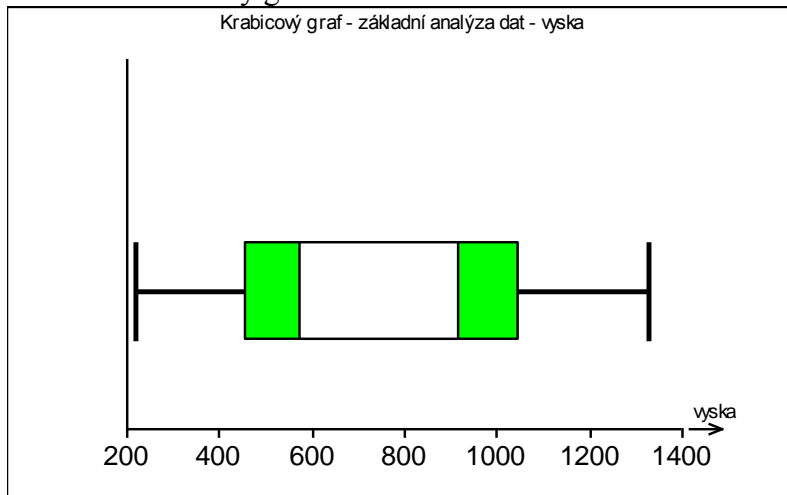
číslo	Rozdělení	Směrnice	úsek	Korelační koeficient
0	Laplaceovo	2.5291E+02	7.5548E+02	9.4267E-01
1	Normální	3.5176E+02	7.5548E+02	9.8231E-01
2	Exponenciální	3.4134E+02	4.2297E+02	9.0730E-01
3	Rovnoměrné	1.1922E+03	1.5939E+02	9.9893E-01
4	Lognormální	1.7913E+02	4.7804E+02	8.3125E-01
5	Gumbelovo	2.7190E+02	9.0695E+02	9.4936E-01

Normalita a nezávislost dat byly přijaty. Data nejlépe odpovídají rovnoměrnému rozdělení, neobsahují odlehlé body.

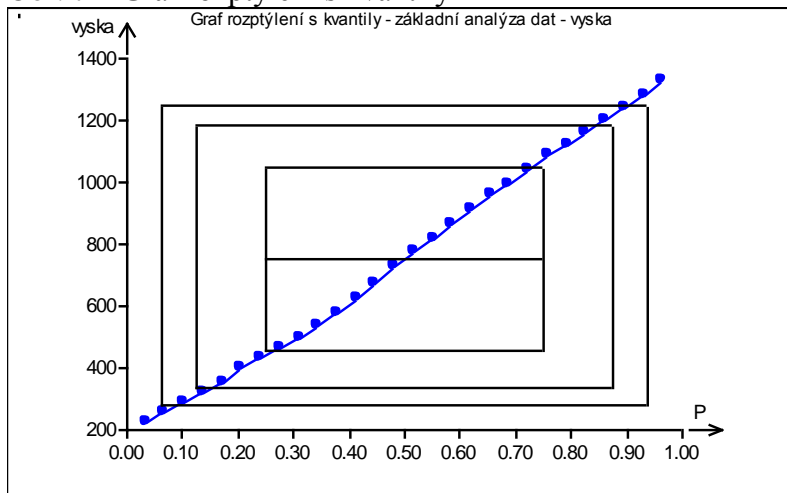
Obr. 5 – Diagramy rozptýlení

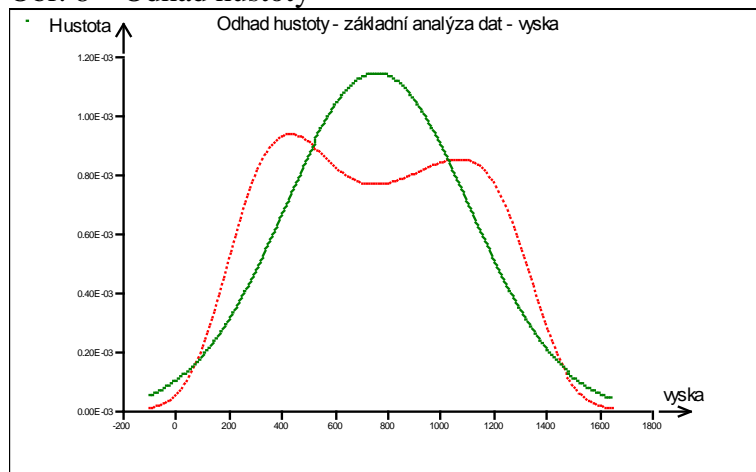
Obr. 6 – Krabicový graf

Obr. 7 – Graf rozptýlení s kvantily

Obr. 8 – Odhad hustoty

D. Odhadování parametřů

(1) BODOVÉ ODHADY PARAMETRŮ:

Parametr	Bodový odhad	Směrodatná odchylka	Absolutní vychýlení	Relativní vychýlení[%]
p[1]	1.4015E-19	2.8639E-17	2.3418E-15	1.6709E+06
p[2]	4.9999E+01	2.1125E+02	4.2840E+03	8.5680E+03
p[3]	9.6616E-01	1.3817E-01	2.3242E+00	2.4056E+02

Na dobrou podmíněnost parametrů v modelu lze usuzovat v případě, že směrodatné odchylky odhadů parametrů jsou velmi malé v porovnání s nalezenými hodnotami parametrů. V tomto případě nesplňují tuto podmínku parametry p1 a p2. Byl testován i model bez těchto dvou parametrů, statistické charakteristiky regrese se však zhoršily a model je tedy lepší se všemi třemi parametry.

(2) INTERVALOVÉ ODHADY PARAMETRŮ:

Parametr	Bodový odhad	Poloviční délka konfidenčního int. spočtená z délky poloos	maxim
p[1]	1.4015E-19	+ - 8.5791E-17	+ - 8.5791E-17
p[2]	4.9999E+01	+ - 6.3283E+02	+ - 6.3283E+02
p[3]	9.6616E-01	+ - 4.1392E-01	+ - 4.1392E-01

(3) STATISTICKÉ CHARAKTERISTIKY REGRESE:

Reziduální součet čtverců, RSC:	1.8912E+04
Regresní rabat, D^2 [%]:	9.9420E+01
Akaikeho informační kritérium, AIC:	1.8843E+02
Průměr absolutních hodnot reziduí, MA:	2.2869E+01
Průměr relativních hodnot reziduí, MR:	4.0155E+00
Odhad reziduálního rozptylu, $s^2(e)$:	7.5649E+02
Odhad reziduální směrodatné odchylky, $s(e)$:	2.7504E+01
Odhad šikmosti reziduí, $g1(e)$:	9.3346E-02
Odhad špičatosti reziduí, $g2(e)$:	1.7847E+00
Mean error of prediction:	9.5332E+02

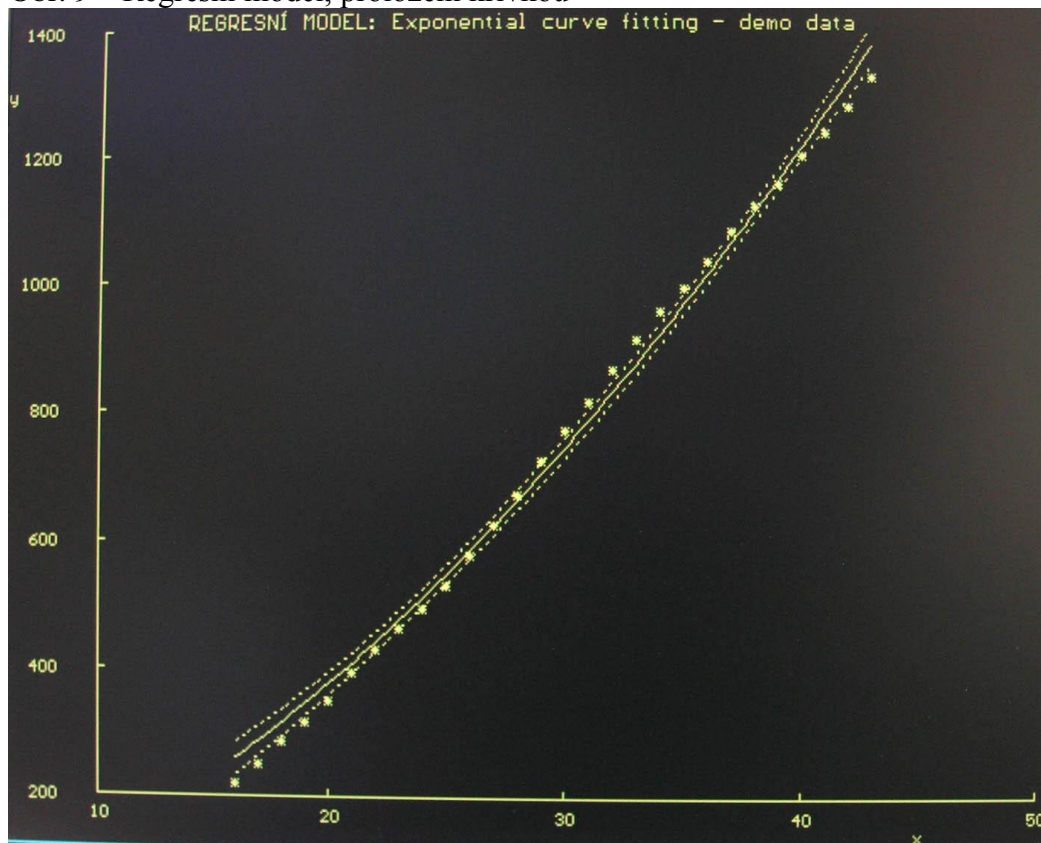
(4) INDIKACE VLIVNÝCH BODŮ:

	Jackknife reziduum	Cookova vzdálenost	Diagonální prvky	Normalizovaná vzdálenost	Věrohodnostní vzdálenost
i	eJ[i]	D[i]	H[i,i]	FDA	LDA
1	-1.5749E+00	2.0131E-01	2.0503E-01	8.4701E+03	3.2330E+01
2	-1.4031E+00	1.3234E-01	1.7321E-01	8.4701E+03	3.2330E+01
3	-1.1336E+00	7.1475E-02	1.4439E-01	8.4701E+03	3.2330E+01
4	-9.9798E-01	4.5036E-02	1.1944E-01	8.4701E+03	3.2330E+01
5	-8.9104E-01	2.9286E-02	9.8893E-02	8.4701E+03	3.2330E+01
6	-4.7348E-01	6.9817E-03	8.3014E-02	8.4685E+03	3.2329E+01
7	-2.9901E-01	2.3913E-03	7.1767E-02	7.7057E+03	3.1888E+01
8	-3.2710E-01	2.5658E-03	6.4873E-02	4.1017E+03	2.8949E+01
9	-5.3729E-01	6.5284E-03	6.1838E-02	4.8160E+02	1.9020E+01
10	-5.6459E-01	7.2197E-03	6.1997E-02	3.1525E+09	9.2204E+01
11	-2.4458E-01	1.4301E-03	6.4564E-02	1.8810E+08	7.9044E+01
12	1.2321E-01	3.8842E-04	6.8675E-02	4.8917E+03	2.9769E+01
13	3.6614E-01	3.6696E-03	7.3454E-02	8.4622E+03	3.2324E+01
14	8.5735E-01	2.0968E-02	7.8062E-02	8.4701E+03	3.2328E+01
15	1.1306E+00	3.7527E-02	8.1768E-02	8.4701E+03	3.2328E+01
16	1.1827E+00	4.2087E-02	8.4003E-02	8.4701E+03	3.2328E+01
17	1.3988E+00	5.7935E-02	8.4438E-02	8.4701E+03	3.2328E+01
18	1.5775E+00	7.0902E-02	8.3041E-02	8.4701E+03	3.2328E+01
19	1.4951E+00	6.1873E-02	8.0156E-02	8.4701E+03	3.2328E+01
20	1.0637E+00	3.1112E-02	7.6573E-02	8.4701E+03	3.2328E+01
21	8.4866E-01	1.9289E-02	7.3600E-02	8.4701E+03	3.2329E+01
22	7.5866E-01	1.5400E-02	7.3136E-02	8.4699E+03	3.2329E+01
23	3.4401E-01	3.4473E-03	7.7753E-02	5.9976E+03	3.0720E+01
24	-1.3580E-01	6.3872E-04	9.0767E-02	7.9158E-01	4.2860E-01
25	-5.1007E-01	1.1764E-02	1.1632E-01	8.2915E+03	3.2232E+01
26	-1.1835E+00	8.7168E-02	1.5945E-01	8.4701E+03	3.2333E+01
27	-1.6726E+00	2.5429E-01	2.2619E-01	8.4701E+03	3.2334E+01
28	-2.2511E+00	6.9509E-01	3.2361E-01	8.4701E+03	3.2336E+01

(5) MAPA CITLIVOSTNÍ FUNKCE:

Parametr	Relativní změna CjR(-5%)	Souhrnná citlivost Cj	Relativní změna CjR(+5%)
j	[%]		[%]
1	2.8706E+03	3.4951E+43	4.9346E+04
2	3.1113E+03	6.9456E+05	5.5413E+04
3	9.5695E+03	2.4557E+09	3.7024E+03

Obr. 9 – Regresní model, proložení křivkou

Závěr:

Byly nalezeny parametry Korfovy růstové funkce pro smrkový porost z Orlických hor. Parametr p_1 odpovídá parametru A , p_2 parametru b , p_3 parametru n .

Korfova růstová funkce má tvar šikmého protáhlého písmene S. Tohoto tvaru dosahuje u starých porostů. Experimentální data pocházejí z porostu mladého (cca 40 let), nacházejí se tedy v dolní části křivky. Tomu odpovídá i nalezené proložení experimentálních hodnot (obr. 9).